

“ANNA KARENİNA” NİN KAHRAMANLARINDAN VRONSKİ VE TÜRKLER

İSMAİL KAYNAK

Bilindiği üzere, Rus edebiyatının dünyaca tanınmış ediplerinden Kont Lev Nikolaeviç Tolstoy'un, yazıldığı devirde olduğu kadar bugün de takdirle okuduğumuz eserlerinden biri *Anna Karenina* adlı romanıdır.

Tolstoy, bu romanını yazmak için, komşusu Bibikov'un başına gelen olaylardan faydalanmıştır. Bu adam, ölen eşinin akrabalarından Anna Stepanovna adındaki 35 yaşlarında bir kadınla yaşıyordu. Bir ara, küçük oğlu ile yeğeni için, yanına bir Alman mürebbiye dahi getirtmiştir. Bir müddet sonra, onunla ilgilenmeğe başlayarak ona tutulmuştur. Tolstoy, bunun üzerine, evden kaçarak kendisini bir lokomotifin altına atıp paramparça olan Anna'nın ölüsünü görmüş ve ayrıca onun ölmeden önce Bibikov'a yazdığı mektubu da okumuştur.

Tolstoy, *Anna Karenina*'da kadının toplumdaki yerini ve durumunu göstermeğe çalışmaktadır. O kadarki, erkek ahlâka aykırı hareketlerde bulunduğu toplumca suçlanılmadan, şan ve şerefini koruduğu halde, aksine kadının ahlâka aykırı en ufak bir tutumu toplumca afaroz edilmesine yol açar, sonunda —*Anna Karenina*'nın yaptığı gibi— bu kötü durumdan kurtulmak için tek çareyi intiharda bulur.

2 Nisan 1873 tarihinde eserine başlayan Tolstoy, sonraları, birçok felâketlerle karşılaşmıştır: 1873 ten itibaren 1875 e kadar geçen süre içinde üç çocuğu ile iki halasını kaybederek, büyük bir ıstırapla yorgun ve hasta düşmüştür. Bu yüzden eserini aralıklı ve çok yavaş yürüyen çalışmalarla, ancak 1876 da, bitirebilmiştir.

Konuya geçmeden önce, Tolstoy'un kötü birer tip olarak ele aldığı *Anna Karenina* ile onun felâketine sebep olan âşığı Vronskiy üzerinde biraz durmak gerekmektedir.

Romanın başlıca kahramanlarından biri olan Levin'in, gittikçe iyi-

liğe doğru yönelmesine karşılık, Anna Karenina'nın hayat çizgisi, iyiden kötüye doğru düşmektedir. Anna'nın Vronskiy ile ilk karşılaşmaları, başlangıçta sevindirici olmuş, fakat sonraları, günden güne mutluluktan çıkarak, bir ıstırap kaynağı haline gelmiştir. Yazar, eserin bir yerinde, iki âşığı, Vronskiy ile Anna'yı pusulalarının yanlış yolda gittiğini görmekle beraber, bir türlü bu yoldan kendilerini alamayan gemicilere benzetmektedir. Bu benzetme, gerçekten de iki bakımdan son derece yerindedir: Birincisi, bu gemiciler tutkularıyla o derece sarhoşturlar ki, pusulayı görececek, nereye gittiklerini anlayacak bir durumda değildirler. Onun için, kendilerini suyun akıntısına bırakmış, hiçbir şey düşünmeden, kaderlerinin sürüklediği yolda ilerlerler. İkincisi, belki de bu âşıklar—romanda da öyledir—, ara-sıra ayılıyorlar, gerçeği bütün çıplaklığı ile görüyorlar; sonlarının bir uçuruma doğru gittiğinin de farkındadırlar. Fakat, ne yaparsın ki geminin dümeni kırılmıştır. Yollarını düzeltmeğe çalışsalar dahi, artık ellerinde değildir. Bu gibi tehlikeli münasebetlerin toplum için bir kanser gibi derin yaralar açması da işte bu sebeplerdendir. Bu neviden münasebetlerde, tedavi edilemez olan yaraların açılmasına çalışmak, her şeyden önce, kadına düşmektedir. Ve her şeye rağmen kendini hislerine kaptırmayan bir kadın—Anna Karenina da böyle olabilir— gemisini kurtaran kaptan gibidir. Bütün iş, dümenin kırılmamasına ve tehlikeli münasebetlerin başlamamasına dikkat etmektir. Yoksa, bir kere başlanılmış olan yoldan—kötülüğü anlaşılrsa dahi—bir daha dönülemez. Anna da böyledir. O da, farkında olmadan, durumun ne kadar tehlikeli olduğunu görmüş ve işin günden güne kötüye gitmesi karşısında Vronskiy'den iyice soğumuştur. Ne var ki, bu zeki, anlayışlı ve çok duygulu ruh, aslında bu gibi kötü yollardan hiç hoşlanmayan Anna, etrafının büyük imkânsızlıklarla çevrili olduğunu görünce, trenin altına atılmakla, kendisini ölümlü cezalandırmaktan başka yapacak şey bulamamıştır.

Yazarın, kötü bir erkek tipi olarak gösterdiği Anna Karenina'nın âşığı Vronskiy'e gelince, Tolstoy, yüksek sosyetedeki olan bu tipi tasvir ederken, o devrin aydınlarını (intelligentsiya'sını) pek güzel canlandırmaktadır. Hayatının bir tiyatro sahnesinden başka bir şey olarak düşünmeyen Vronskiy, kendi ihtiras ve arzularını tatmin etmek için, hiçbir engel tanımaz. Tolstoy'un onu at koşularına tutkun göstermesi, onun da «iyi bir koşu atından pek az farkı olduğunu belirtmek istemesindedir» dersek, hiç de yanlış bir hükme varmamış sayılırız. At yarışlarına ayrılan bölümden sonra, romanın asıl acıklı sahneleri hızla gelişmekte, Anna'nın

kocası Karenin için olduğu kadar, birbirlerini deli gibi seven iki âşık için de, bir ıstırap zincirinden başka bir şey ifade etmemektedir.

Trende giderken, yolculardan birinin Vronskiy için düşündükleri bunu pek güzel açıklar:

«Vronskiy, bu gece, uyumağa teşebbüs bile etmemiştir. Bütün geceyi koltuğunda oturarak, gözleri tamamen açık, girip çıkanlara tam bir ilgisizlikle bakarak geçirmiştir. Ona göre de, insanlara tam bir ilgisizlikle bakarak geçirmiştir. Ve insanların, eşyadan daha büyük bir değeri olmadığı fikrinde idi. Onun bu sürekli durgunluğunu görmüş olanlar, Vronskiy'le o gün karşılaşmış olsalardı, onu on kat daha gururlu, daha duygusuz bulurlardı. Vagonda, yanında oturan ve kaza mahkemelerinin birinde memur bulunan genç ve sinirli bir adam, kendisinin de bir yaratık olduğunu anlatmak için, elinden gelen her şeyi yapmıştır. Ondaki ateş istedi, ona söz söyledi, hattâ tekme bile attı, fakat bu teşebbüslerin hiçbirisi, bir sonuç vermedi ve Vronskiy'in ona duvardaki fenere bakar gibi bakmasına engel dahi olamadı. Komşusu için daha şimdiden iyi fikirler beslemekte olan genç adam, onun kendi varlığından tamamiyle habersiz görünmesini, nefret etmek için bir sebep saydı ¹.

Romanın bu iki kötü tipinin şu kısa incelenmesinden de açıkça görüldüğü gibi Tolstoy eserlerinde, her şeyden önce, bir ahlâkçı olmuş ve dolayısıyla romanlarında ele aldığı tipler hakkında ve bilhassa onların ahlâkî yönleri üzerinde, fırsat düştükçe, kendi ahlâkî görüşlerini ortaya koymaktan geri kalmamıştır. Bu sebeptendir ki, eserlerindeki —sanki yalnız başka bir dille değil, aynı zamanda başka bir insan tarafından yazılmış kanaatini uyandıran—, bütün dinî ve ahlâkî düşünceler, eserin özünden bir örtü gibi ayrılırlar.

Tolstoy'un ahlâk görüşünü, S. Persky aşağıdaki cümleleriyle çok özelli bir şekilde özetlemiştir: «Tolstoy, insanın karşısına birçok ödevlerin serilmekte olduğunu düşünüyor. Fakat, bütün bu ödevleri özetleyen ve bunların yerine getirilmesini kolayca sağlayan bir tek şey gereklidir. O da, insanlara karşı sevki beslemektir. Geriye kalan her düşünce, her duygu bunun çevresinde toplanır ².

¹ L. N. Tolstoy, *Anna Karenina*, Moskva 1886, Velçaninov yayını, C. I, s. 166.

² Serge Persky, *Les Maîtres du Roman Russe Contemporain*, Paris 1912, Librairie Ch. Delagrave, s. 70.

VRONSKIY, GERÇEKTEN YAŞAMIŞ BİR KİŞİ MİDİR?

Yukarıda çok küçük bir özetini vermeğe çalıştığımız bu romanın erkek kahramanlarından Vronskiy'in, aslında, o zamanlar yaşamış ve bir Rus subayı olarak 1876 daki Türk - Sırp savaşlarına gönüllü olarak katılmış olan Kont Raevskiy adlı biri olduğunu, B. Kitanoviç, *Vronskiy'in Sonu* adlı yazısında ileri sürmektedir³. Bu Yugoslav yazarına göre, bu husus, tarihî olaylara paralel olarak, Tolstoy'un *Anna Karenina* adlı romanında da dolaylı olarak belirtilmiştir.

Bu görüşünü ispat etmek amacıyla Kitanoviç, 1876 Türk - Sırp savaşı'na katılıp Aleksinats yakınlarında ölen Nikolay Nikolaeviç Raevskiy'in, aslında, Tolstoy'un *Anna Karenina* romanı kahramanlarından Vronskiy olduğunu şöyle açıklamaktadır:

«Bu ilgi çekici olayı aydınlatmak için biz, ilkin, Vronskiy'in Anna Karenina'nın intiharından sonraki hayatına ait bâzı safhaları kısaca belirtecek, sonra da, onun yani Raevskiy'in, Sırbistan'da izinin kaybolmasından sonraki durumu aydınlatıcı bilgi vereceğiz.

Anna Karenina'nın tren tekerlekleri altındaki acıklı ölümü, genç kontun ruhunu perişan etmiştir. Tolstoy romanında, Vronskiy'in, annesinin arkadaşı Sergey İvanoviç Koznişev ile konuşmasını şöyle anlatıyor: «Altı hafta, hiç kimse ile konuşmadı. Yalvarmasam, ekmeğe elini bile sürmüyordu. Bir an için olsun, yanından ayrılmaktan korkuyorduk. İntihara âlet olabilecek her şeyi, elinden almıştık. Alt katta oturuyorduk, fakat, hiçbir şey düşünemiyorduk. Biliyorsunuz bu, kadın yüzünden, kendini bir kere vurmuştu.. Evet, bu kadının sonu zaten başka türlü olamazdı... Tanrı bize yardım etti. Türk - Sırp savaşı başladı. Ben, yaşlı bir kadıyım. Ne olup bittiğini iyice anlayamıyorum ama, sanki tanrı bu işi onun için yaptı... Yalnız bu onu yükseltebilirdi. Elbette, bir anne olarak, bana bu çok ağır geliyor ve korkuyorum... Bütün parasını kumarda kaybeden arkadaşlarından Yaşvin, Sırbistan'a gitmeyi kararlaştırmış, gelip oğluma bunu söyleyerek onu da ikna etmişti.»

Tolstoy, gerçekten, romanının devamında, o günlerde bütün Rusya'yı nasıl büyük bir heyecanın kapladığını belirtmektedir. Her yerde Türk - Sırp savaşından söz edilmekte olduğunu, tren istasyonlarının gönüllülerle dolup taşıdığını ve panislavizm yolunda gösterilerde bulunulduğunu söy-

³ B. Kitanoviç, *Kraj priče o Vronskom*, Sport i Svet, Broj 356, 20 Avgust 1963, s. 22 - 23.

lemektedir. Tolstoy o günlerdeki Vronskiy'i şöyle tasvir etmektedir:

«Uzun paltosu ve kara şapkasıyla Vronskiy, ellerini cebine sokmuş, kafesteki bir yırtıcı hayvan gibi, sinirli sinirli, bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu.

Sergey İvanoviç, bu anda, onu büyük bir dâvaya hizmet eden bir insan olarak görüyordu. S. İ. Koznişev de, yine bu yüzden, gidip kendisini takdir ettiğini belirtmek ve ona cesaret vermek istiyordu. Vronskiy, olduğu yerde durup, ona sâbit nazarlarla baktı. Kendisini tanıyınca hemen yanına yaklaşarak, dostça elini sıktı.

— Benimle konuşmak istemiyorsunuzdur belki, dedi Sergey İvanoviç. Ama, size faydam olabilir.

— Kimse, sizi görmem kadar beni sevindirmez, dedi Vronskiy. Özür dilerim, ama sevinmek veya sevinmemek diye bir şey kalmadı benim için.

Vronskiy'in yüzüne bakarak, Sergey İvanoviç:

— Evet, anlıyorum. Belki size faydam olur diye düşündüm, zâten,

— Size, Ristiç veya Milân için bir mektup versem, belki faydası olur. (Burada Tolstoy, şüphesiz o devrin Sırp Dışişleri Bakanı Yovan Ristiç ile Sırp kralı Milân'ı kastetmiştir).

Vronskiy, onu güçlkle anlıyormuş gibiydi. Gülümseyerek:

— Hayır, teşekkür ederim. Ölmek için, tavsiye mektubuna ihtiyaç yoktur. Hele, Türklere karşı olunca... dedi. Yalnız dudaklariyle gülüyordu sanki. Gözlerinde o kızgın acı apaçık beliriyordu.

— Evet, ama münasebet kurmanız için belki faydalı olur, diye düşündüm. Nasıl isterseniz. Gitmek kararınız beni çok sevindirdi. Herkes, gönüllülere karşı bulunuyor. Sizin gibi bir kimse, onları yüceltmiş olur.

— Benim insan olarak kıymetim, hayata hiç önem vermemenden geliyor, dedi Vronskiy. Düşmana saldıracak, onları öldürecek veya yıkılıp gidecek kadar gücüm de var. İyi ki, hayatımı verecek bir şey buldum. Çünkü, hayatımdan sadece bezginlik duymuyorum; ültelik, ondan iğreniyorum.

Vronskiy, Sergey İvanoviç'in uzattığı eli samimiyetle sıktı ve şunları ekledi:

— Evet, bir silâh olarak işe yararım, ama bir insan olarak ben bir yıkıntıyım.»

B. Kitanoviç, romanın konusu ile ilgili bulduğu parçaları kısaca ele aldıktan sonra, bu olayın sonunu «Raevskiy'e dair Pera Todoroviç'in yazdıkları»ndan izlemeğe çalışıyor:

«Burada Tolstoy okuyuculara, sâdece genç kontun gönüllü olarak

Türk - Sırp savaşı'na gittiğini bildirerek, Vronskiy'in hayat hikâyesini yarıda bırakmıştır. Fakat bundan sonra neler oluyor ve Vronskiy'i, yani Raevskiy'i hangi kader Morava vâdisindeki savaş alanlarına götürüyor?

Söz konusu edilen savaş, 18. Haziran 1876 da oluyor. Rus gönüllü birliğinin de katıldığı Sırp ordusu ile Türkler arasındaki en önemli savaş, 11 Ağustosta, Aleksinats yakınlarındaki Şumatovitsa'da geçiyor. Rus generali Çernyaev, Timok - Morava ordusu başkomutanı idi. Bu savaşa Sırp gönüllüsü olarak katılan Pera Todoroviç'in hâtıra devterinde, 14 Ağustos 1876 günü için, şunları okuyoruz:

«Krugovtsa'ya giderken, her nasılsa, bize Albay Raevskiy katıldı. 10 - 15 gün önce, Rusya'dan gelmişti. İlk defa Aleksinats'daki karargâha geldiğinde, onu ben karşılamıştım. Fakat kartvizitini Çernyaev'e verdiği zaman, öyle samyyoruz ki, onun bu gelişi generali öteki Ruslarınki kadar sevindirmemişti.»

Yazar, sonuna doğru, Pera Todoroviç'in anılarında, Raevskiy'in Rus karargâh subayları ile iyi geçinemeyişini, karşılaştığı Rus ve Sırp subaylarının mizaçlarıyla uyuşamamasına bağlamasını, yerinde bulamaktadır. Bunun, Rusya'dan on gün önce gelip de orada iken geçirmiş olduğu ruhî sarsıntılarla ve —daha uzak bir ihtimalle de— Morava vâdisindeki savaş meydanında bulunan Rus subaylarının kendi mâcerasını bilmeleriyle ilgili olduğu kanaatine varmaktadır. B. Kitanoviç'e göre, Raevskiy'in Anna ile mâcerasının Rus subaylarının ahlâkî görüşlerine aykırı düşmesi, genç kontun karargâhtaki bazı yüksek rütbeli subaylarla münasebetlerinin gerginleşmesine sebep olmuş ve general Çernyaev'in onu soğuk karşılaması da bundan ileri gelmiştir.

B. Kitanoviç'in yazısındaki şu parça da, Raevskiy'in tedirgin mizacını bize çok güzel açıklamaktadır:

«Burada, kızgın anlarında, Çernyaev'in sık sık hata yaptığı ve sonra düzelttiği, fakat duygulu insanların bunları kaldıramadığı söz konusu olabilir. Raevskiy ile geçen olay da böyle olmuştur. Bu münakaşaya ta-nık olan Vladan Corceviç'in Sırp - Türk savaşı adlı eserinde geçen, bununla ilgili şu satırlar çok dikkate değer:

«... Ben oturur oturmaz kapı açıldı ve içeri uzun boylu, kamburumsu, esmer, seferî kıyafette, tümen sırmalı, Sırp albayı rütbesinde birisi girdi. Sağ omuzuna asılı bir kayışın ucunda sallanan Çerkes kılıcıyla, göğ-

sünde iki Rus madalyası vardı.

Başkomutan general Çernyaev ona, hayretle baktıktan sonra, oturması için yanındaki bir küçük sandalyeyi gösterdi ve:

— Sayın Albay Raevskiy, böyle nereden geliyorsunuz? diye sordu. O da:

— Pircilov mevkiinden geliyorum, asâletmeâb, birliklerin Çunis'e çekilmesini emrettim, diye cevap verdi.

Çernyaev, elinden asasını düşürerek, haşlanmış gibi yerinden fırladı:

— Ne, Allah aşkına, siz aklınızı mı kaçırdınız? Geri çekilmek de ne demek? Raevskiy de, bitkin bir halde:

— Fakat asâletmeâb, daha fazla dayanmak imkânsızdı, diye cevap verdi.

— Fakat, size verilen mevkii, özel bir emir olmadan nasıl terk etmeğe cesaret ediyorsunuz? Raevskiy:

— Ben, emir için, iki defa haber gönderdim; fakat, hiçbir cevap alamayınca...

Çernyaev, saçlarını elleriyle yakaladı; sofada gezinmeğe ve durmadan bağırıp çağırmağa koyuldu:

— Bir Rus albayı böyle yapsın ha!.. Bu, bir orduya yakışacak şey değildir. Bu Milyutin ordusunun ne olduğunu ancak şeytan bilir?..

Çernyaev, gittikçe kızıyordu. Raevskiy'in karşısına geçerek, burnuna doğru elini savurdu ve dişleri arasından ancak şunları söyledi:

— Si... si... siz, Raevskiy soyadını taşımağa lâayık değilsiniz. Siz, bugün, Napolyon'a karşı şecaatle çarpışan dedenizi ve hükümdarın yaveri bulunan kardeşinizi utandırdınız!

Raevskiy'in yüzü bir ölünkine benzedi, bir yılan gibi dikilircesine, bir adım geri attı ve ancak:

— Fakat, bu doğru değildir Mihail Gligoriç! dedikten sonra şapkasını alıp dışarı çıktı.»

Albay Raevskiy, daha o gece, Aleksinats ve Sırp ordusunu bırakıp memleketine dönmek istedi. Bunu yapabiliirdi de. Çünkü Rus gönüllüleri Sırp ordusuna katılırken bağlılık andı içmedikleri gibi, üstelik, Çernyaev'e veya Sırp yüksek komutasıyla adli makamlarına da bağlı değillerdi. Bu arada general, o gece albaydan ona yaptığı kötü davranış için özür diledi ve genç kontun göğsüne, ertesi gün, üçüncü bir mdalya olarak, bir Takovski nişanı, takıldı.

— Ağustos ortalarında cereyan eden şiddetli çarpışmalardan sonra

Türkler, Morava suyunun sağ yakasını geçmeyi başardılar. Bu yöndeki Sırp cephesinin savunucusu pek azdı ve en iyi dayanacak şekilde donatılmış olan yeri de Golo Bırdo idi. Çernyaev, en sıkışık bir anda, buraya Raevskiy'i görevlendirmişti. Genç albay, bu görevi seve seve kabul etti ve general Raevskiy'in torunu olmayı gerçekten hak edip etmediğini göstereceğini bildirdi.

Çok sayıda ve daha iyi silâhlarla donatılmış bulunan Türk ordusu, Sırpıları, Kırbavats - Subotnički Vis yönünden sıkıştırmağa başlamıştı. Ağır savaşlardan sonra, 20 Ağustos 1876 da, Sırpıların direnişleri azalmıştı. O gün, Raevskiy de bir kurşunla vurulmuştu. Askerler onu, ilk siperlerden on beş adım geriye götürdüler. O, daha doğrusu, onların ellerinde öldü. Bu savaşa katılan birçok çağdaş yazar, Raevskiy'i çok cesur, atılgan ve en ağır durumlarda bile hiçbir şeyden çekinmeyen bir subay olarak tanıtmışlardır. Şu var ki, onun ikinci elden hayatını yazanlar, bütün savaş boyunca ve öldüğü gün bile çok kederli ve dalgın olduğunu belirtiyorlar. Onun, savaşa katılmadan az önce, Rusya'da geçirdiği acıklı bir olaydan söz edilmekteydi. Adı geçen savaşa katılan Milutin Corceviç, otuz yıl önce, bir gazeteciye, birçok bilgiler yanında şunları da söylemiştir:

«— Orada, on kadar siper vardı. Çunis tepesine kadar uzanan siperler ise, 200 ü aşkındı. Kilisenin aşağısında, daha birçoklarının da izleri bellidir. Ben, Kotsa Mitin'in oğluydum. Bir savaşçı olarak çarpışmalara katılmadım, fakat burada çok asker vardı ve biz onlara rakı götürüp sattık. Sanki şimdi bile, Raevskiy'i görüyor gibiyim. O, kendine benzeyenlerin arasından, bir bakışta fark ediliyordu. Asil tavırlı... ciddiydi. Henüz genç olmasına rağmen, gür sakalı ve bıyıkları vardı. Nasıl öldürüldüğünü hatırlamıyorum, o zamanlar Türkler bizimkileri orada sıkıştırmışlardı. Köyümüz halkı kaçıyordu. Yolda bize, üzüntüden ve saygıdan sapkalarını çıkarmış atlıların çevresini aldığı, bir araba yetiştirdi. O zaman, bizimkilerin:

— St. Roman manastırına Raevskiy'in ölüsünü götürüyorlar, dediklerini işittim.»

En yaşlı Belgradlı Mane Tsvetkoviç, bugün tam 117 yaşındadır. 1876 Türk - Sırp savaşına da gönüllü olarak katılmıştır. General Çernyaev ile Raevskiy'i iyi hatırlamaktadır. Raevskiy'i çok yakışıklı, fakat çok dü-

şünceli ve kederli gördüğünü anlatıyor. Hatırladığına göre, Raevskiy, ayakta bir komut verirken vurulmuştur.

20 Ağustos 1876 da ölen Raevskiy, o gün, St. Roman manastırına geçici olarak gömülmüştür. Daha sonra, Moskova'ya götürülmüştür. Türk kurşunu ile vurulduğu yerde annesi onun hâtırasına küçük bir kilise yaptırmış, öldüğü yerde de savaş arkadaşları ona küçük bir anıt dikmişlerdir.

Kilisenin dış duvarında, rusça olarak, şunlar yazılıdır:

«Gorgo Adrovo'da 20 Ağustos 1876 daki savaşta ölen albay Nikolay Nikolaeviç Raevskiy'in kahramanca vurulduğu yerde 1902 - 1903 de St. Troitsa adına şu kilise yaptırılmıştır.»

Kilisenin bir başka duvarında da, şunlar okunmaktadır:

«Niş piskoposu Nikanor Rujiç'in çabası ve önderliğiyle, sayın bayan Mariya'nın hesabına bu kutsal tapınak yaptırıldı ve 2 Eylül 1903 de takdis edildi.»

Raevskiy'in annesi, ayrıca, kilise yanında bir ilkokul da yaptırmıştır.

İkinci Dünya Savaşı'ndan önce, küçük bir Niş kahvehânesinde, Albay Raevskiy'in basılı bir resmi bulunuyordu. Bu resim, Moskova sansürünün müsaadesiyle, 1877 yılı şubatında Moskova'daki Tulanov taşbasması atölyesinde basılmıştı. Resmin altında, Raevskiy'in anısına adanan, eski slavca şiirler de vardır. Bunların serbest çevirmesi şöyledir:

«O, yiğitler ocağının çocuğu olarak, dedelerinin şânını yüceltti ve halkın gönlünde sonsuz bir sevgi kazandı. Yurduna ve İsa'ya karşı yüce sevgi besleyip, ömrünün baharında, haçlı bayrağın altında Slavlar için öldü. Annesi, büyük kaybın değerli hâtırası önünde saygıyla eğilerek ağlıyor; biz ise, ölen kardeşimizi hep üzümlere yâd edeceğiz.»

Raevskiy'in bu resmi, Yukarı Adrova'daki anıt kilisenin batı yüzüne fresk olarak işlenmiştir. Bu kilisenin dakımını, Birinci Dünya savaşı'na kadar, Raevskiy ailesi sağlamıştır.»

Sırp yazarı B. Kitanoviç'in bu araştırmasının niteliğini belirtmek için, Anna Karenina'daki Vronskiy tipi üzerinde biraz daha durmak gerekmektedir:

Önce de belirttiğimiz gibi, ilkin, Vronskiy, Tolstoy'un anlatışında, at koşularına çok düşkün, uçarı ve kabiliyet bakımından atı Fru-Fru'dan farksız biri olarak gösterilmiştir.

Tolstoy'un eserlerindeki kahramanlar, genellikle, hayatlarında sırasıyla üç gelişme safhası geçirmektedirler.

Tolstoy'un, olgunluk çağında yazılmış *Ölümden Sonra Dirilme* romanındaki kahramanı prens (Kinyaz) Nehlyudof'u bu konuda misâl olarak alabiliriz.

Prens Nehlyudof, hatırladığı ilk çağında, çevresinden farklı olarak, bilimde ve hayatta bir anlam görmüyordu.

Yine hatırladığı ikinci çağda, tam çevresine ve bulunduğu sosyal düzene göre davranıyor ve bu yüzden de Katyuşa'ya karşı, —sonradan pişman olduğu— günahı işliyor. Romanda, bilhassa, Nehlyudof'a âvâre arkadaşı Ştenbok'un tesirleri belirtilmektedir.

Üçüncü dönümde ise, işlemiş olduğu bu günahı affettirmek için elinden gelen en büyük çabayı harcıyor ve, böylece, mânevî bir ölümden sonra, yeniden dirilmeye erişebiliyordu.

Anna Karenina'nın kahramanları Anna Karenina ile Vronskiy'in hayatlarında da *Ölümden Sonra Dirilme*'nin baş kahramanı prens Nehlyudof'ta görülen halleri ortaya çıkarmak ve Nehlyudof ile yukarıda adı geçen iki kahraman arasında bir paralel kurmak mümkündür.

Anna Karenina, kadın olduğu için, iradesinin zayıflığı yüzünden, kendini trenin altına atıyor. Sevgilisi Vronskiy ise; pişman olduğu için intiharı yerinde bir davranış olarak bulmuş ve, Tolstoy'a göre, «ulu bir amaç uğruna, bir silâh olarak işe yarayabileceğini düşünerek, panslavizmin gerçekleşmesi için», 1876'da yani romanın tamamlandığı yıldaki Türk - Sırp savaşı'na katılıp «tiksindiği» hayatından kurtulmayı kararlaştırmıştır.

Tolstoy'un eserlerindeki realizmin kudretini, Anna Karenina'da da görmekteyiz. Bu yüzden olacak ki, 1876'da yazılmış bu eserin kahramanını, 1963 yılında, bir Sırp yazarı, kendine göre birçok deliller toplayıp, gerçek bir tarihî kişi olarak göstermeğe çalışmıştır.

Yukarıda, genişçe tanıttığımız Sırp yazarı B. Kitanoviç'in *Vronskiy'in Sonu* başlıklı yazısında, Vronskiy'in gerçekte Rus kontu Raveskiy olarak Türk - Sırp savaşı'na gönüllü olarak katıldığını ileri sürüşü üzerinde durmuştuk. Kitanoviç buna o kadar inanmıştır ki, hiç tereddüt etmeden, Vronskiy'i gerçek bir kahraman olarak Türk - Sırp savaşı'nda göstermeğe çalışmıştır. Kitanoviç, yazısında «yeni delillerle eski sezisleri» bir araya getirip tezini savunmakta ise de, bizi kesin bir sonuca götürememektedir.

Belge olarak verdiği birinci parçada, Pera Todoroviç adında bir Sırp gönüllüsünün Raevskiy'e dair anıları ele alınarak, Raevskiy'in, Sırbistan'a geldiğinde morali çok bozuk olduğunu söylemektedir. Bundan da yazar, Raevskiy aslında Vronskiy olduğu için, Rusya'daki mâcerasının Sırp karargâhındaki Rus subayları arasında mevcut münasebetlerde payı olduğu yargısına varmaktadır. Burada, Sırp ordusu başkomutanı Rus generali Çernyaev ile Raevskiy'in arasında geçen münakaşanın tanığı ve *Sırp - Türk savaşı* adlı kitabın yazarı Vladan Corceviç'e dayanıyor. Raevskiy'in karakteri ve tipi çiziliyor; fakat Raevskiy ile Tolstoy'un roman kahramanı Vronskiy arasında gerçek bir münasebet kurulamamıştır; Raevskiy'in savaştaki yararlıkları, ölümü ve annesinin onun anısına yaptırdığı kilise ve buradaki yazıtlar ve öteki anılar boşlukta kalıyor. Bunun gibi, Raevskiy'i hatırlayan 117 yaşındaki Belgradlı Mane Tsvetkoviç'in de gönüllü olarak katıldığı bu savaştaki izlenimleri, romandaki kahramanla savaştaki kahraman arasında bir köprü kuramıyor.

Bilindiği üzere, Tolstoy'un eserlerinin çoğunda, yazar kendi hayatının bir durağını, karşısına çıkan büyük bir olayı işlemekte ve bunlar üzerindeki görüşlerini aksettirmektedir. Meselâ, 1852 de yayımladığı *Çocukluk* (Detstvo) ta, kendi çocukluğunu; 1856 da yayımladığı *İlk Gençlik* (Otroçestvo) te, kendi ilk gençlik çağını; yine bu yılda yayımladığı *Bir Beyzâdenin Sabahı* (Utro Pomeşçika) nda kendi hayatının safhalarından birini, 1847 - 1851 arasında öğrenimini bırakarak Kafkasya'ya geçtiği günleri; 1855 de çıkan *Sivastopol Hikâyeleri* (Sevastopolskie Rasskazi) nde, katıldığı Kırım Savaşı'nı; 1854 - 1862 arasında yazdığı *Kazaklar* (Kazaki) adlı eserinde, tabiatın kucagında geçen köy hayatını; 1856 da yayımladığı *Hücum* (Nabeg) da ve *Kafkasya Esiri* (Kafkazskiy Plenik) nde, geçirdiği askerlik ve savaş günlerini canlandırmakta; toplum hayatını, tabiatı, savaşı, sefaletin getirdiği acıları incelemekte; «gerektiği gibi» (comme il faut) ilkesine bağlı sosyete gençliğinin tehlikelerle karşı karşıya bulduklarını, savaşın çok kötü bir şey olduğunu, sefaletin büyük felâketlere yol açtığını, tabiatın değerli olup insanın medenîleşince bozulduğunu açıklamaktadır.

Tolstoy, ayrıca, kendi hayatının safhalarıyla komşularının ve Rusya'nın geçirdiği safhaları da birleştiriyor; görüşlerini daha geniş, daha köklü biçimde ortaya koyuyor. İki büyük eseri, *Savaş ve Barış* (Voyna i Mir) ile *Anna Karenina* böyle doğuyor. Bu eserlerde geniş beşerî meseleleri ele aldığı, bunları çözmeğe çalıştığı görülüyor.

Bu yüzden, Sırp yazarının, Vronskiy'in aslında Raevskiy adındaki bir

Rus subayı olduğu ve 1876 Türk - Sırp savaşı'na gönüllü olarak Türklere karşı çarpıştığı iddiasını kabul edebilmemiz için ileri sürülen belgeler yeterli değildir.

Burada bizi ilgilendiren nokta, Tolstoy'un «hayatından bezen, fakat intihardan da tiksinen» kahramanını, «yüce bir amaç saydığı slavlık uğrunda Türklere karşı savaşarak ölmek için Sırbistan'a göndermesine» dayanarak, Kitanoviç'in, bunu Sırbistan'da Raevskiy'in başından geçen olaylarla birleştirmiş olmasıdır. Sırp yazarının, «eski sezislerle yeni belgelere dayandığı» şeklindeki iddiası, elbette, bu meseleyi çözmeye yeterli değildir.